

Stručni rad

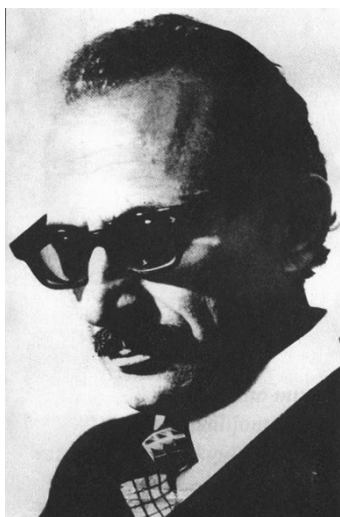
UDK 821.163.44:929 Perović S.

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

In memoriam

**Sreten Perović
(1932–2025)**

Odlaskom Sretena Perovića Crna Gora izgubila je ne samo jednog od najznačajnijih književnika, već i izuzetnoga kulturnog pregaoca te hrabroga intelektualca kojem je i u najtežim vremenima bastalo braniti crnogorski identitet, kulturu i jezik, ali i vrijednosti građanskoga i multikulturnoga društva.

Perović je rođen u Gornjoj Gorici 15. februara 1932. godine. Gimnaziju je završio u Titogradu, a Jugoslovensku i svjetsku književnost na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Za vrijeme studija jedan je od pokretača i urednika književne revije *Vidici* (1953) i predsjednik Književnoga kluba studenata Beogradskog univerziteta (1954). Nakon okončanja studija radio je kao profesor književnosti u titogradskoj Srednjoj tehničkoj školi (1956–1961), a istovremeno je bio i glavni urednik časopisa *Susreti* (1957–1962). U titogradskom izdavač-

ko-štamgarskom preduzeću Grafički zavod od januara 1963. urednik je više edicija i odgovorni urednik edicije „Luča“, antologijske biblioteke crnogorske književnosti. Od 1975. do 1981. odgovorni je urednik i direktor Izdavačke djelatnosti NIO Pobjeda, a zatim glavni urednik, zamjenik direktora (1981–1983) i direktor (1983–1991) Leksikografskoga zavoda Crne Gore i glavni urednik za oblast Kultura i prosvjeta u projektu Enciklopedije Crne Gore. Od početka 90-ih godina XX vijeka jedan je od osnivača crnogorskih kulturnih i naučnih institucija koje su se oprle kolonijalnim i anticivilizacijskim pokušajima satiranja crnogorske kulture i identiteta – Crnogorskoga društva nezavisnih književnika, Matice crnogorske, Crnogorskoga PEN centra i Dukljanske akademije nauka i umjetnosti. Bio je generalni sekretar, a potom i višegodišnji predsjednik Crnogorskoga PEN centra. Jedan je od osnivača, a potom i dugogodišnji predsjednik Dukljanske akademije nauka i umjetnosti. Bio je više od tri decenije pozorišni kritičar *Susreta* i *Pobjede*, a od velikoga je značaja i njegov rad na prevođenju i prepjevavanju makedonske poezije. Objavio je dvadesetak knjiga lirske poezije, četiri knjige iz domena književne istorije i kritike, četiri teatrološke knjige, priredio desetak, a uredio na stotine izdanja te objavio nekoliko desetina knjiga prijevoda i prepjeva. Kao pjesnik zastupljen je u brojnim antologijama i prevođen na tridesetak jezika. Preminuo je u Podgorici 17. avgusta 2025. godine.

Kao pjesnik Perović će biti upamćen kao jedan od najautentičnijih glasova crnogorskoga pjesničkog moderniteta, lirik čija poezija izrasta iz posnoga pejzaža zavičaja, transformišući ga u univerzalni poetski sistem simbola, pritom snažno humanistički angažovan.

Perovićev doprinos književnoj montenegristici ne ograničava se samo na njegove književnonaučne priloge objedinjene u četiri knjige, već se prostire i na širu njegovu djelatnost obilježenu borbom za afirmaciju crnogorskoga kulturnoga i nacionalnoga identiteta. Tu svakako spada i njegov dragocjeni urednički, priređivački i antologičarski rad. Kao urednik izdanja Grafičkoga zavoda, NIO Pobjede, Leksikografskoga zavoda, Crnogorskoga PEN centra i Dukljanske akademije nauka i umjetnosti Perović je uredio na stotine vrijednih knjiga iz domena književne, jezičke i kulturne montenegrstike, uključujući i 71 tom Biblioteke „Luča“, prekretničkoga antologijskog izbora crnogorske književnosti. Priredio je izbore iz stvaralaštva Rista Ratkovića, Radonje Vešovića, Milutina M. Miljanovića te zajedno s Radoslavom Rotkovićem hrestomatiju *Savremena drama i pozorište u Crnoj Gori*, s Mommirom Markovićem *Dosije* o radu Crnogorskoga PEN centra od 1993. do 1997. godine i s Vojislavom P. Nikčevićem zbornik saopštenja s naučnoga skupa *Štokavski jezici u porodici slovenskih standardnih jezika* (2004). S Čedom Vukovićem, Ratkom Đurovićem, Jankom Đonovićem i Aleksandrom Ivanovićem

urednik je antologije *Lirika Crne Gore* (1962), samostalno je priredio *Antologiju najmlađe crnogorske lirike* (1971), u kojoj je predstavio 31 pjesnika, kao i antologiju *Crnogorskata poezija* (1984), objavljenu na makedonskome jeziku, dok je s Brankom Banjevićem, Radoslavom Rotkovićem, Miloradom Stojovićem i Čedom Vukovićem priredio i *Antologiju crnogorske književnosti IX–XX vijeka* (1976), koja je raskrstila s dotadašnjim kolonijalnim koncepcijama u okviru kojih je crnogorska književnost tretirana kao regionalni fenomen susjednih kultura, i ograničavana samo na teritorijalni opseg podlovcenske Crne Gore, a početke imala tek od vremena pojave Petrovića. Ne smiju se prevideti ni njegove dvije knjige teatroloških studija i prikaza *Darovi scene* (1986). Posebno mjesto u njegovu radu zauzima enciklopedijski rad. Prvo pod okriljem Leksikografskoga zavoda Crne Gore, đe je tokom 80-ih godina pripremljen alfabetar koji je brojao 12000 jedinica, a potom i u Dukljanskoj akademiji nauka i umjetnosti čiji je rad na Crnogorskoj enciklopediji rezultirao s 3500 obrađenih jedinica, od čega je sâm Sreten Perović kao glavni i odgovorni urednik Enciklopedije u *Crnogorskom književnom listu* objavio čak 67 jedinica koje potpisuje kao autor, no nijedan od ta dva kapitalna projekta, nažalost, nije okončan. Prvi je nakon gašenja Leksikografskoga zavoda Crne Gore 28. 6. 1991. godine povjeren Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti, đe je tragično skončao, dok za drugi nije bilo dovoljno sluha i logističke pomoći da bude finalizovan. Dodajmo tome da se Perović i u novije vrijeme aktivno angažovao u brojnim poslovima vezanim za afirmaciju crnogorske kulture, jezika i književnosti. Tako je 2012. godine bio jedan od recenzenata druge knjige kapitalne višetomne *Istorije crnogorske književnosti*.

Svoj je doprinos utemeljenju montenegrizike Perović davao i brojnim javnim istupima i saopštenjima. Kao sekretar Udruženja književnika Crne Gore učestvovao je u izradi saopštenja o jeziku Uprave Udruženja književnika Crne Gore iz 1971. godine, koje je označilo jasan diskontinuitet prema stavovima unifikatorske jezičke politike u SFRJ. Nedugo nakon pojave toga saopštenja, 1972. godine, ime Sretena Perovića našlo se u tzv. Bijeloj knjizi Komisije Saveza komunista Crne Gore i Opštinskoga komiteta SK Titograda, među autorima „prema čijemu radu treba ispoljiti visok stepen idejno-političke budnosti“. O brojnim pitanjima vezanim za crnogorski identitet, jezik i kulturu Perović se osobito često oglašavao tokom 90-ih godina XX stoljeća, bilo u ondašnjim opozicionim glasilima i kulturnim časopisima, bilo saopštenjima Crnogorskoga PEN centra. I ti su njegovi apeli za očuvanje i afirmaciju crnogorskoga identiteta, kao i protiv rata te progona manjina i neistomišljenika, povijesno svjedočanstvo kako zlih vremena, tako i jedne istinski humane i emancipatorske misije. A o njegovu ukupnome radu meritoran sud izrekao je naš potonji polihistor Radoslav Rotković: „Sreten Perović je svojim djelom i

djelovanjem obilježio u Crnoj Gori drugu polovinu XX i prvu deceniju XXI stoljeća. On je u isto vrijeme i čedo i stvaralac te epohe. I to ne samo kao pjesnik sa petnaestak zbirki, dramski pisac, pozorišni i književni kritičar i historičar, teatrolog i kulturolog, prevodilac dvadesetak zbirki makedonske poezije, leksikograf, enciklopedist, antologičar crnogorske književnosti, publicista, nego i kao – *pokretač*.“

S tekstovima Sretena Perovića sreo sam se još sredinom 90-ih godina XX vijeka, prateći pasionirano Monitorovu rubriku „U izlogu nove knjige“ u kojoj je neumorno predstavljao tekuću književnu produkciju i osvjetljavao u to vrijeme iz javnoga prostora izagnatu, apokrifnu struju crnogorske nauke i publicistike. Imao sam čast i privilegiju sarađivati s njim na brojnim projektima iz crnogorske kulture u posljednjih petnaestak godina. Bio je intelektualac širokoga obrazovanja, a svojom je gospodskom pojavom i blagom riječju ponajviše nalikovao beskompromisnome idealisti zalutalom u besudnu zemlju crnogorsku đe su daroviti, vrijedni i znaveni rijetko kad mogli dobiti priliku od konformista i samoreklamera. Sreten je birao drugačije puteve i njima je hodao aristokratski dostojanstveno i uspravno, ne štedeći se u borbi za humanističke vrijednosti.

Sreten Perović je za više od sedam decenija javnoga angažmana stizao da odmijeni nedostajuće institucije iz raznih oblasti kojima se bavio. Pokretao je izdavačku djelatnost, osvjetljavao zatomljene stranice našega kulturnog i književno-jezičkoga nasljeđa, priređivao i uređivao knjige, utemeljivao i vodio krupne leksikografske projekte i ustanove, ispisivao povijest drame i teatra, pratio tekuću pozorišnu i književnu produkciju, fundirao kulturne i naučne institucije i projekte, zbližavao crnogorsku kulturu s drugima, a kad je trebalo – hrabro ju je branio pred kolonijalnim i asimilacijskim udarima, ostvarivao se i kao pjesnik i dramski pisac, i za sobom ostavio zavidan opus, kojim će se baviti budući proučavaoci književne, jezičke i kulturne montenegristike.

Neka mu je vječna slava i hvala!